

МУЗИКОТЕРАПІЯ В СИСТЕМІ КОРЕКЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ ДОШКІЛЬНИКАМ ЗІ ЗНИЖЕНИМ ЗОРОМ

Ю.А. Бондаренко

Автором здійснений аналіз наукових джерел на предмет використання музикотерапевтичної методики в лікуванні, реабілітації, освіті й вихованні дітей і дорослих. У статті висвітлено методичні аспекти проведення музикотерапевтичних занять зі старшими дошкільниками зі зниженим зором, визначено мету, завдання, тематику, види музикотерапевтичної діяльності, методи і умови організації занять, виділено корекційно-розвивальну їх спрямованість та подано спеціально підібраний релаксаційний музичний матеріал.

Ключові слова: музикотерапія, корекційно-педагогічна робота, дошкільники зі зниженим зором.

MUSIC THERAPY IN THE SYSTEM OF CORRECTIONAL HELP FOR PRESCHOOLERS WITH DECREASED SIGHT

Y.A. Bondarenko

The author performs the analysis of scientific sources in terms of usage music therapeutical methods in treatment, rehabilitation, education and nurturing children and adults. Significant part is paid to music therapy usage in correctional educational work with children with various defects of psycho-physical development,

the aim of which is personality harmonization through the development of self-acknowledgement and self-expression skills

The article highlights methodological aspects of conducting music therapeutical lessons with preschoolers with decreased sight, there was formed the aim, task, theme, types of music therapeutical activity, methods and conditions of conducting lessons, there was mentioned correctional and developing direction and there was provided musical material. The goal of these lessons conducting among preschoolers with decreased sight, the authors foresee in harmonization of child's inner world, improvement in his physical and psychological condition, correcting negative emotional and psychological signs, developing his music motional and creative skills, compensator mechanisms, etc.

Key words: music therapy, correction pedagogical work, preschoolers with decreased sight.

МУЗЫКОТЕРАПИЯ В СИСТЕМЕ КОРРЕКЦИОННОЙ ПОМОЩИ ДОШКОЛЬНИКАМ СО СНИЖЕННЫМ ЗРЕНИЕМ

Ю.А. Бондаренко

Автором осуществлен анализ научных источников на предмет использования музыкотерапевтической методики в лечении, реабилитации, образовании и воспитании детей и взрослых. В статье подані методические аспекты проведения музыкотерапевтических занятий со старшими дошкольниками с пониженным зрением, определены цели, задачи, тематика, виды музыкотерапевтической деятельности, методы и условия организации занятий, выделено коррекционно-развивающую их направленность и представлен специально подобранный релаксационный музыкальный материал.

Ключевые слова: музыкотерапия, коррекционно-педагогическая работа, дошкольники с пониженным зрением.

Постановка проблеми. На сучасному етапі для корекції психофізичних порушень необхідні нові нетрадиційні методи та моделі психолого-педагогічної допомоги дітям з особливими освітніми потребами. Використання музыкотерапії в дошкільних закладах різних типів як багатофункціонального засобу розвитку й корекції дитячого організму сприяє забезпеченню нормалізації життєдіяльності дітей. Вплив музики може бути спрямований на нейтралізацію патологічних проявів особистісного розвитку дитини, на відновлення її порушених функцій, корекцію відхилень у поведінці та розвитку тощо. Використання методів музыкотерапії може позитивно вплинути на побудову взаємодії дитини з навколишнім, на розвиток компенсаторних механізмів, комунікативної функції, формування мовленнєвої активності у дошкільників зі зниженим зором. Все це сприятиме подальшій соціальній адаптації, творчій самореалізації особистості зі зниженим зором

Багаточисленні методики музыкотерапії передбачають як цілісне і ізольоване використання музики в якості основного провідного чинника впливу, так і у якості доповнення музичним супроводом інших корекційних методів, методик для посилення корекційного впливу і підвищення ефективності. Вважаємо, що музыкотерапія у всіх її можливостях і напрямках впливу може стати складовою не лише психотерапевтичної допомоги, а й корекційно-педагогічної роботи у спеціальному дошкільному навчальному закладі для дітей із порушеннями зору, яка не підмінює музичне виховання, а й реалізує свої, конкретні завдання. Як корекційно-розвивальне заняття музыкотерапія може проводитися музичним керівником в системі корекційних занять з музичного виховання поряд з іншими психотерапевтичними методиками, які проводяться психологом та, можливо, і іншими спеціалістами закладу.

Отже, на наш погляд впровадження в освітньо-виховний процес спеціальних дошкільних навчальних закладів нестандартних, творчих, немедичних засобів впливу на активізацію внутрішніх ресурсів організму дитини з вадами зору створює більше шансів для її розвитку.

Аналіз досліджень та публікацій. Важлива роль засобів музикотерапії у розвитку емоційно-вольової сфери, мовлення, активізації музично-творчої діяльності доведена у ряді досліджень вчених, таких як: Л.Брусиловський, М.Бурно, О.Ворожцова, С.Гроф, Ю.Каптан, Б.Карвасарський, З.Матейова, С.Машура, В.Петрушин, Г.Побережна, М.Чистякова, С.Шабутін та ін.

Питання щодо впливу музики на психофізіологію людини знайшло відображення у дослідженнях вітчизняних та іноземних вчених. Так, Л. Брусиловський і Е. Конорова вивчали можливості використання музикотерапії у психіатрії, В. Петрушин – вплив музики на психоемоційну сферу людини. Науковцями підкреслено, що як психотерапевтична методика музикотерапія відрізняється від музичного виховання цілями, засобами, технологією. Зокрема, у системах особистісно-орієнтованої (реконструктивної) психотерапії, рецептивної музикотерапії (Б.Карвасарський, Л.Брусиловський) вчені відзначають, що її дія сприяє емоційному розвантаженню, регулюванню емоційного стану, покращенню доступності для свідомого переживання психо- і соціодинамічних процесів, підвищенню соціальної активності хворих. Особливий внесок у розробку психотерапевтичних принципів музичної терапії дітей-інвалідів внесли представники трьох ведучих шкіл – шведської (А.Понтвік), німецької (К.Швабе, В.Келер та ін.) і американської (К.Роббінс, Б.Гессер та ін.) [4].

Науковці – лікарі, психологи, музиканти, педагоги, дефектологи, досліджували застосування музикотерапії з корекційною метою (Б.Айзенберг, Б.Асаф'єв, В. Березнікова, В.Бехтерев, А.Борисов, О.Боровик, Л.Брусиловський, Л.Ватуріна, Т.Вохмяніна, О.Гаврілушкіна, Г. Грибанова, І.Грошенков, О.Декролі, Ж.Демор, Г.Добровольська, І.Догель, В. Зілки, О.Скжанова, О.Караванова,

Г.Кехаушвілі, С.Консторум, С.Корсаков, Л.Кузнецова, І.Левченко, Л.Мадель, С.Мастюкова, З.Матейнова, С.Машура, О.Медведєва, С.Миронова, А.Московкіна, Ю.Некрасова, Л. Павловська, Н.Паутова, О.Петрова, В.Петрушин, М.Поваляєва, Є.Рау, З.Рибакова, Д.Соколова, І.Тарханов, І.Тьомкін, Р.Фортуната, К.Швабе, Г.Шипулін, В.Шушарджан та ін.).

Як підкреслено Н. Квіткою, саме музикотерапія є одним із таких методів, який використовує музику у якості засобу мобілізації інтелектуальних, емоційних, рухових, мовленнєвих та інших функціональних можливостей організму дитини, що підтверджує можливість застосування її у корекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами [5; 6]. Щодо впровадження музикотерапії у систему корекційних занять з музичного виховання дошкільників зі зниженим зором, зазначимо, що до цього часу дана проблема є недостатньо вивченою і розробленою для практики спеціального дошкільного виховання. Тому **метою** роботи є висвітлення теоретичних і методичних аспектів організації музикотерапевтичних занять, як засобу корекційної допомоги в системі музичного виховання дошкільників зі зниженим зором.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз історико-педагогічної літератури засвідчив, що роль музики вивчалася вченими різних часів у таких галузях: медицині, психології, педагогіці, методиці тощо. Музикотерапія в цілому розвивалася як інтеграційна дисципліна на стику нейрофізіології, психології, рефлексології, музичної психології, музикознавства. Тому, значна частина вчених вважають музикотерапію допоміжним засобом психотерапії, засобом специфічної підготовки пацієнтів до використання складних терапевтичних методів. Інші зазначають, що музикотерапія має і психологічний характер впливу, сприяє набуттю нових засобів емоційної експресії, полегшенню можливостей засвоєння пацієнтами нових відношень і установок. Низка авторів визначають музикотерапію як: контрольоване використання музики в лікуванні, реабілітації, освіті і вихованні дітей і дорослих, що страждають від соматичних і психічних захворювань; як системне використання музики для лікування

фізіологічних і психосоціальних аспектів хвороби або розладів; як засіб оптимізації творчих сил і педагогічно-виховної роботи; як найновішу психотехніку, що здатна забезпечити ефективне функціонування людини в суспільстві, гармонізувати її життя [1; 5]. Оскільки музичний звук має величезний діапазон впливу, він також використовується і в оздоровчо-коригуючих комплексах (лікувальній аеробіці, лікувальній гімнастиці, музичних розвагах, відпочинку тощо), спрямованих на стабілізацію адаптаційних і релаксаційних пристосувань, які активно діють на біологічні механізми регулювання центральної нервової системи (Л.Волович, Б.Карвасарський).

Все більше музикотерапія утверджується у статусі універсальної виховної системи, здатної оптимізувати процес особистісного розвитку людини в складних умовах сучасного суспільного життя. У роботі М.Максимова підкреслено, що музикотерапія це один із засобів підвищення соціальної активності, комунікативних здібностей особистості, її адекватної соціалізації у суспільстві. Окрім цього, це засіб корекції функціональних, рухових, психогенних або соціальних відхилень, бо за допомогою своїх специфічних форм і методів впливає на осіб із соціальними, психічними та соматичними відхиленнями, а також є джерелом активізуючої творчості і соціальної стимуляції, що оздоровче впливає на емоційну й вольову сферу людини [2;3].

У дослідженні І. Дмитрієвої зазначено, що музична терапія передбачає використання музики для досягнення позитивних змін у поведінці і сприяє індивідуальності домогтися ґрунтовних результатів у власному розвитку. Зміни у поведінці включають оволодіння життєво-необхідними знаннями, набуття нових умінь, що стимулює комунікативне, когнітивне, емоційне та соціально-естетичне самоутвердження особистості. Музичні терапевти спрямовують свою діяльність на те, щоб музика стала основою для фізичної активності, засобом отримання інформації, мотивації, комунікації, а також полем для самовираження [4].

На думку О. Медведєвої у корекційній педагогіці і спеціальній психології музикотерапія спрямована на профілактику, психокорекцію особистісних

відхилень у розвитку дитини з проблемами, де музика використовується як символічна форма, допоміжний засіб, вплив якого націлений на катарсис, регуляцію порушень психосоматичних і психоемоційних процесів, корекцію рефлексивно-комунікативної сфери дитини [2; 7].

Профілактичний, лікувальний і корекційний ефект музикотерапії передбачає можливість невербального реконструювання психотравмуючої для дитини ситуації, моделювання її позитивного емоційного стану, настрою, подолання своїх хвилювань, страхів, труднощів спілкування, допомогу у подоланні цих проблем, які притаманні дітям різних категорій з психофізичними відхиленнями у розвитку [7].

У науково-методичній літературі зазначено такі напрямки корекційного впливу музикотерапії у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, а саме:

корекція психосоматичних порушень (функцій серцево-судинної системи, психомоторики, вегетативної системи, дихання і т. д.);

корекція відхилень у психоемоційній сфері;

допомога у подоланні складностей у соціально-адаптаційних проявах (комунікативно-рефлексивних процесах);

активізації творчих процесів, підвищення художньо-естетичних потреб дитини як шлях самореалізації.

Основна мета музикотерапії стосовно до дитини з проблемами у розвитку – в гармонізації особистості через розвиток здібності самопізнання, самовираження і пов'язано це з продуктивним характером мистецтва взагалі, і музики у тому числі.

У якості корекційного механізму музикотерапії розглядається процес творчості, пізнання його нових сторін, створення продукту як джерела нових позитивних хвилювань дитини, пов'язаних з вивченням і реалізацією можливостей у творчій експресії, народження нових художньо-етичних, креативних потреб і способів їх задоволення і, через це, пізнання свого Я [7].

Н. Квіткою зазначено, що завдання музикотерапії не втому, щоб спростити

сприймання музики дітьми з особливими освітніми потребами, а духовно налаштувати дитину на хвилю великого музичного мистецтва, відкрити для неї важливість розвитку своєї особистості, відродити її для мистецтва і, щоб вона зрозуміла свої творчі потреби як особистості. Отже, ми погоджуємося з думкою Н. Квітки, яка зазначала, що музика покликана виховувати культуру, розкривати креативні можливості, розширювати потенціал дітей незалежно від особливостей розвитку кожного [5; 6]. Розробляючи методику музикотерапії для дітей дошкільного віку зі складними порушеннями психофізичного розвитку авторка була зорієнтована на те, щоб “подарувати дитині світ музики і допомогти їй знайти в собі такі ресурси творчості, які звільнять її від ярма хвороби або, принаймні, допоможуть мобілізувати свої зусилля на власний розвиток, на реалізацію своїх можливостей, отримання задоволення від спілкування з прекрасним і високим..” і визначила це основною метою музикотерапії [3].

У наукових розробках корекційних можливостей музикотерапії існує три напрямки музично-терапевтичної праці: рецептивна (пасивна), активна та інтегративна (зміщення рецептивної і активної). Іноземні представники (Г. Алвін, У. Коффер, П.Нордофф, Г. Огтф, К. Робінс) вважають, що використання активної музикотерапії для поліпшення корекційної і медичної роботи з дітьми, які мають різні проблеми у розвитку, є особливо значною і найбільш ефективною. Основною метою активної музикотерапії є інтеграція індивіда в соціальні групи, тому в музичному супроводі добре відпрацьовуються різні комунікативні навички, що є важливим, на наш погляд, для дітей із порушеннями зору. Активна музикотерапія передбачає творчий процес, у якому пацієнт (дитина) має брати участь на рівні співу (вокалотерапія), рухів (кінезотерапія) або гри на музичному інструменті (інструментальна терапія). Важливе значення має вокалотерапія, що забезпечує корекцію порушених мовленнєвих функцій, а також навчання діафрагмального типу дихання, що є основою для формування мовлення дитини [3]. Аналізуючи дослідження науковців (В. Бехтерев, В. Гренер, С.Грінфілд, І.Догель, К.Кенінг, В.Петрушин, І.Тарханова) встановлено, що народні наспіви слугують і

універсальним засобом для фізичної і психічної релаксації. На підтвердження вищесказаного І. Броун відмічав, що саме співи, які поєднуються з різними видами діяльності є досить дієвим засобом музикотерапії при використанні в роботі з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку [3].

В активних видах музикотерапії (вокалотерпії, інструментальної терапії) відбувається послідовний розвиток афектів і зміна його психологічного змісту: від актуалізації негативного прояву через емоційне відреагування до формування позитивного переживання, пов'язаного з отриманням задоволення, інтересом дитини до експериментування за формою вираження [7].

Рецептивна (пасивна) музикотерапія характеризується тим, що музичний вплив може здійснюватися у процесі прослуховування спеціально створених аудіо музичних програм [3; 8]. Так встановлено, що твори Й.Баха, Ф.Мендельсона, В.-А. Моцарта, П.Чайковського, Ф. Шопена, Ф.Шуберта, завдяки їх ліричній мелодійності, мають релаксаційний вплив, допомагають в подоланні стресу. Слухаючи музикотерапевтичні твори відбувається катарсис, що являє собою складну роботу почуттів, думки дитини. Але не всі діти з психофізичними порушеннями підготовлені до цієї роботи. Сприймання музики дітьми з різними проблемами має свої особливості. Тому аналіз можливостей дітей сприймати музику, уміння емоційно відгукуватися на музику є важливим діагностичним показником, що визначає ефективність застосування музикотерапії у корекційній роботі з дошкільниками з порушеннями мовлення, зору, з затримкою психічного розвитку, розумово відсталими дітьми, з РДА та ДЦП. Отже, застосування тієї чи іншої форми музикотерапії як психокорекційної методики визначається, перш за все, варіантом та характером порушень у дошкільника, корекційними завданнями і можливостями дитини. Неадекватне використання музикотерапії може здійснювати не корекційний, а психотравмуючий вплив на дитину [7].

Музикотерапія, особливо рецептивна, пов'язана з розвитком наочно-образного мислення, уяви, здатності мислити та діяти, почувати в умовно уявній ситуації, усвідомлювати себе, давати оцінку своєму стану. А ці процеси формуються

у дитини з проблемами при умові загальної корекційної роботи лише до кінця старшого віку [7]. У зв'язку з цим, науковці відмічають, що найбільш сенситивним періодом для використання музикотерапії у корекційній роботі з дошкільниками з проблемами розвитку є вік 6-7 років, а в окремих випадках 5-6 років. Це пов'язано з тим, що у цей час у дитини вже сформовані основні мовленнєві, рухові навички, а також навички, пов'язані з художньою, музичною, діяльністю, які можуть бути використані у сеансах рецептивної, активної та інтегрованої музикотерапії. У цьому віці за допомогою психолога дитина може вербалізувати свої емоційні стани, настрій, що є важливим моментом у діагностиці й у корекційній роботі.

Теоретичний аналіз науково-методичних джерел дав змогу дійти висновку, що *музикотерапія* – це контрольоване використання музики в лікуванні, реабілітації, корекції та вихованні дитини, яка має психофізичні порушення.

Відповідно, авторами Ю. Бондаренко, Л. Кардаш була розроблена програма з музикотерапії для дітей старшого віку зі зниженим зором. Метою проведення цих занять визначено гармонізацію внутрішнього світу дитини, покращення її фізичного та психологічного стану, корекція негативних емоційно-психологічних проявів, розвиток її музично-рухових і творчих здібностей, компенсаторних механізмів.

Відповідно до мети дослідження визначено такі завдання, як: зняття емоційно-психологічної напруги та досягнення катарсису у процесі музично-творчої діяльності; збагачення емоційно-почуттєвої сфери дитини; реалізація бажання дитини співати, музикувати й танцювати (виконувати спонтанні та керовані рухи під музику); розвиток навичок інтонування дитячих, класичних і народних пісень; формування уміння музикувати на елементарних музичних інструментах (бубоні, сопілці, барабані, металофоні, ксилофоні тощо).

Зміст занять з музикотерапії розроблений з урахуванням тематичного принципу, де кожні чотири заняття, заплановані на місяць, об'єднані однією тематикою: тема I. «Звукова мова тіла»; тема II. «Звуки природи»; тема III. «Звуки природи» (живої); тема IV. «Дерев'яний звук»; тема V. «Скляний звук»;

тема VI. «Металевий звук»; тема VII-IX. «Звуки музичних інструментів». У процесі занять діти вчаться вслуховуватися, сприймати й розрізняти звуки довкілля, тим самим здійснюючи розвиток слухового аналізатору, який відіграє найважливішу роль у розвитку компенсаторних процесів.

На кожному занятті включено такі види діяльності, як: концентрація уваги на музичних і шумових звуках; слухання і спів пісень, тонування звуків; ознайомлення з різними музичними інструментами та формування й розвиток виконавських навичок; музично-танцювальна та музично-ігрова діяльність; медитативна релаксація.

Під час проведення цих занять широко використовуються пасивні (рецептивні), активні, комплексні методи музикотерапевтичного та корекційного впливу на дитину. До пасивних методів належали: комунікативний – спільне прослуховування музики, спрямоване на підтримку довіри взаєморозуміння; реактивний – спрямований на досягнення катарсису; регулятивний – спрямований на зниження нервово-психічного напруження; музичний супровід навчально-виховного процесу (функціональна музика) – за для стимуляції психофізіологічних функцій у процесі музичної діяльності. До активних методів віднесли терапію співом, рухову імпровізацію під музику, інструментальну та танцювальну терапію. Поширеним на цих заняттях є комплексний метод, який об'єднував візуальний та слуховий канали: споглядання прекрасних пейзажів (ландшафтотерапія) під музичний супровід, рухи під музику, малювання під музику, пісочну терапію, Лего-терапію тощо.

Обов'язковою вимогою до проведення занять було те, що вони проводилися музичним керівником в ігровій формі і відрізнялися від музикотерапевтичних занять, проведених практичним психологом дошкільного навчального закладу за своїм змістом і постановкою завдань. Практичний психолог діяв цілеспрямовано з одним типом порушень, здійснюючи психокорекцію, натомість музичний керівник акцентував увагу на психопрофілактичній і корекційно-розвивальній роботі й діяв з групою дітей,

які різнилися своїм емоційним станом і психофізичним розвитком. При цьому, як практичний психолог, так і музичний керівник могли використовувати такі види музикотерапевтичної діяльності, як: танцювальна терапія, вокальна терапія, музикування, музичні ігри, методи ритмічних вправ, тонування звуків, вслуховування у звуки природи, спонтанні танцювальні рухи зі стрічками, обручами, прапорцями, релаксаційні прийоми з тканинами, «водний оркестр» тощо. Заняття об'єднувало 7–10 дітей, тривалість якого складала 30–35 хв.

Корекційно-розвивальна спрямованість цих занять передбачала: розвиток музично-сенсорних здібностей, ритмічного та звуковисотного слуху, фантазії, асоціативного мислення, творчої уяви, орієнтації у просторі, дрібної моторики; заохочення до рухової імпровізації; сприяння розвитку емоційної та творчої розкритості. Виховання музичного та художньо-естетичного смаку, привертання уваги до краси та вправності власних рухів, упевненості у своїх діях, подолання нав'язливих рухів, зняття емоційно-психологічної напруги, покращення емоційного стану.

Автором Кардаш Л.Я. для проведення занять з музикотерапії, відповідно до її видів, було відібрано орієнтовний релаксаційний музичний репертуар:

Привітання звертання: Fiesta Mediterranen « Rondo Veneziano»; П. Чайковський «Вранішній роздум»; В. Моцарт Ларгето з концерту для фортепіано з оркестром c-moll; Й. Бах Adagio з Бранднбурзького концерту №1; інструментальні імпровізації.

Спів та інсценізація пісень: Українські народні пісні: «Вийди, вийди, сонечко», «Ой на горі жито», »Іди, іди дощику», «Печу, печу хлібчик», «Я лисичка, я сестричка», «Два півника», «Галя по садочку ходила», «Ой, є в лісі калина» з диску «Вийди, вийди, сонечко»; Муз. А. Мігай, сл.Н. Кулик «Дощик»; Українські дитячі колядки та щедрівки: «Біг козелець». «Коляда, коляда». «Гиля-гиля»; Українські дитячі веснянки: «Прийди, прийди, Весно-красна», «Вийди, вийди, Іванку»; вокальні імпровізації

Музично-танцювальна діяльність: «La Bastringue», французький танок; А. Вівальді Концерт для флейти з оркестром, ля мажор, 1ч.; Й. Брамс «Угорський танок»; І. Стравинський «Танок» з балету «Петрушка»; Дж.Россіні «Тарантелла»; В.Гаврилін «тарантелла» з балету «Анюта»; інструментальні імпровізації.

Музичні ігри: А. Вівальді «Зима: грудень» з циклу «Пори року»; В. Моцарт Симфонія №40, 1 ч.; М.Римський-Корсаков «Політ джмеля»; Е.Гріг «Ранок», «В печері гірського короля» із сюїти «Пер Гюнт»; М.Равель «Гра води»; П.Чайковський Китайський танок «Чай»; «Танок феї драже» з балету «Лускунчик»; «Parageno Rondo Veneziano»; інструментальні імпровізації.

Музикування під супровід: Е. Гріг Танок Анітри з сюїти «Пер Гюнт»; Л. Бокеріні «Менует»; Український танок «Гопак»; М. Равель «Болеро»; інструментальні імпровізації.

Слухання: аудіозаписи звуків вітру, грому, дощу, морського прибою, співу пташок, комах, тварин, дельфінів, рубання дерева, яке згодом падає, «скляний» звук, «фарфоровий» звук, звін монет та металевих ложок тощо; Ж. Рамо «Молоточки», «Переключка птахів»; Л. Дакен «Зозуля»; інструментальні імпровізації.

Релаксаційні вправи: Le muse Rondo Veneziano; Floralis Rondo Veneziano; Ода осені: релаксаційна композиція зі звуками струмка; релаксаційна композиція «Зцілення» зі звуками мови дельфінів; К.Сен-Санс «Карнавал тварин», «Акваріум», «Лебідь»; Ф.Ліст «Мрії кохання»; Вангеліс «Прелюдія»; Ж.Масне «Елегія»; інструментальні імпровізації

Висновки та перспективи подальших розробок. Отже, аналіз науково-методичних джерел довів, що музикотерапія широко використовується з людьми різних категорій, у тому числі з психофізичними відхиленням. На сучасному етапі виділено декілька напрямів її використання: психотерапевтичний, психологічний, корекційно-педагогічний. Для нашого дослідження важливим є використання музикотерапії у всіх її варіантах як

складової загальної корекційної роботи з дітьми зі зниженим зором, що сприяє гармонізації особистості дитини та її соціальній адаптації. У якості корекційного впливу музикотерапевтичні заняття сприяють, в першу чергу, розвитку компенсаторних процесів, а особливо музичного слуху, у дошкільників зі зниженим зором, а також, творчих здібностей, що є важливою умовою подальшої самореалізації особистості. Розробка програми з музикотерапії та упровадження її у процес музичного виховання дошкільників з порушеннями зору стало ефективним доповненням реалізації корекційно-розвивальних, виховних і навчальних завдань базової програми з музичного виховання та фізичного, соціально-морального, емоційно-ціннісного, пізнавального, мовленнєвого, художньо-естетичного та креативного розвитку дитячої особистості.

Література:

1. Антонова-Турченко О. Музична психотерапія: посібник-хрестоматія / О. Антонова-Турченко, Л. Дробот. – К.: ІЗМН, 1997. – 260 с.
2. Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании: учебник для вузов / Е. А. Медведева, И. Ю. Левченко, Л. Н. Комиссарова, Т. А. Добровольская. – М. : Академия, 2001. – 248 с.
3. Базима Н. В. Значення музикотерапії для розвитку мовлення у дітей з аутистичними порушеннями /Н. В. Базима, О. В. Мороз // Логопедія.– 2013.– № 3.– С.3-8.
4. Дмитрієва І. В. Корекційна спрямованість естетичного виховання в старших класах допоміжної школи [Текст] : монографія / І. В. Дмитрієва ; Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. Інститут корекційної педагогіки та психології. – Слов'янськ : [б.в.], 2008. – 373 с.
5. Квітка Н. О. Заняття з музикотерапії для дітей дошкільного віку зі складними порушеннями психофізичного розвитку / Н. О. Квітка //

Дефектологія : наук.метод. журн. – 2012. – № 4. – С. 1115

6. Методичний посібник з музикотерапії для дітей дошкільного віку зі складними порушеннями психофізичного розвитку / Укладач Н. Квітка. – К.: 2013. – 82 с.
7. Музыкальное воспитание детей с проблемами в развитии и коррекционная ритмика : учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений / Е. А. Медведева, Л. Н. Комиссарова, Г. Р. Шашкина, О. Л. Сергеева / Под ред. Е. А. Медведевой. – М. : Издат. центр «Академия», 2002. – 224 с.
8. Практикум по арт-терапии / Под ред. А. И. Копытина. – СПб. : Питер, 2001. – 448 с.
9. Nordoff P. Music Therapy in Special Educations / P. Nordoff, C. Robbins. – London, 1975. – 186 p.
10. Nordoff P. Musik als Therapie fur behindene Kindder / P. Nordoff, C. Robbins. – Kiett-Cotta, 1983. – 154 p.